

A Szolidaritási Alap Szászországban (Németország)

Gyors és a helyzethez igazodó reagálás a 2002. augusztusi áradásra

Ulrich Kraus ⁽¹⁾

A 2002. augusztusi áradásoktól különösen sokat szenvedett Szászországban a helyzet gyors normalizálása jól szemlélteti az Európai Unió Szolidaritási Alapjának célkitűzését: a műszaki és szociális infrastruktúra helyreállításának megkönnyítését a katasztrófát követő lehető legrövidebb időn belül.

A grimmai gyalogosfüggőhíd az EUSZA beavatkozása előtt és után

2002. augusztus 10–19. között a rendkívül erőteljes esőzés – különösen az Elba felső vízgyűjtő területén – Németországban addig nem tapasztalt pusztító áradást idézett elő. A legsúlyosabb helyzet Szászországban alakult ki. Augusztus 12-én hatalmas, néhol 400 ml/m² vízmennyiség esett le, és 24 óra alatt megemelte az Elba Erzgebirge hegységen áthaladó mellékfolyóinak szintjét. A heves folyóvizek ekkor utat találtak a hegység keskeny völgyein keresztül, és mindent magukkal sodortak. Az első árhullámokat körülbelül öt nappal később az Elba második áradása követte, amely összegyűjtve a cseh- és németországi mellékfolyóinak hatalmas mennyiségű vizét, augusztus 17-én 9,4 méteres történelmi rekordmagassággal elérte Drezdát; ez 70 cm-rel haladta meg a Szászország fővárosában – az árvíz által legsúlyosabban érintett helyen – addig feljegyzett legmagasabb vízszintet.

A katasztrófa legsúlyosabb következménye az volt, hogy Szászországban húszan veszítették életüket, akiket elsodort az ár. A tartománynak mintegy kétharmadát borította árvíz. Körülbelül 740 km közút, 466 híd és a szászországi vasúthálózat 20%-a szenvedett kárt, vagy semmisült meg. A tartomány kórházainak mintegy 10%-át kellett kiüríteni az áradás miatt, ami 280 szociális létesítményt (nyugdíjas-, mozgássérültotthont stb.) érintett. A víz súlyos károkat okozott sok műemlékben és kulturális épületben, például a híres Semperoperben és a drezdai Zwingerben. Végül, közel 12 ezer – mintegy 100

ezer alkalmazottat foglalkoztató – vállalkozás szenvedett kárt az árvíz miatt, amely néha tartósan és erőteljesen megzavarta a tevékenységüket.

Szászországban összesen több mint 100 ezer káresetet vettek számba. A bejelentett károk összege elérte a körülbelül 8,7 milliárd eurós összeget. Az elfogadott segélyprogram kritériumai értelmében ebből mintegy 6,7 milliárdnyi kár jogosult kártérítésre. Egymilliárd eurót finanszíroztak magánforrásból – például a biztosítótársaságok általi kártérítésként –, nonprofit társaságok támogatása formájában vagy a katasztrófa sújtotta személyek magánforrásaiból. A fennmaradó mintegy 5,75 milliárd eurót közforrásból biztosították: az Európai Unió Szolidaritási Alapja (EUSZA) és a Németországi Szövetségi Köztársaság rekonstrukciós támogatási alapja összesen mintegy 4,8 milliárd eurót különített el. Szászországnak és a katasztrófa sújtotta településeknek az elkövetkező években önerőből körülbelül 950 millió eurót kell kifizetniük – kizárólag a kárt szenvedett infrastruktúra pótlására – a katasztrófa minden nyomának eltüntetése érdekében.

⁽¹⁾ Szászország kancelláriája, a rekonstrukciós csoport igazgatója.

A természeti csapással egy időben rekonstrukciós csoportot hoztak létre a szükséges támogatási programok összehangolására. Mindenekelőtt a leginkább érintett térségek lakosságával kellett foglalkozni, és helyre kellett állítani közúti elérhetőségüket. Ennek érdekében ideiglenes jelleggel helyre kellett állítani számos utat – amiket szó szerint magával sodort az ár –, hidakat, valamint víz- és gázvezetéseket.

Emellett a károk mértékét is helyesen meg kellett becsülni. Ehhez olyan közös kritériumok felállítására volt szükség, amelyek alapján fel lehet mérni az okozott károkat és a tartós helyreállítás költségeit. Csak az árvíz által okozott közvetlen károkat – például a lakóházak, a vállalkozások és az infrastruktúra elpusztítását – vették figyelembe a katasztrófa mértékének megbecslésekor. Semmilyen tekintetben nem vették figyelembe az olyan közvetett károkat, mint például a vállalkozások elmaradt megrendeléseit, mivel ezek rendkívül nehezen számszerűsíthetők. A közvetlen károk kiszámítását a Németország egészéből és külföldről összehívott szakértők nagy csoportjára bízták.

2002. december 11-én az Európai Bizottság úgy határozott, hogy az EUSZA keretében 444 millió euró támogatást juttat Németországnak a 2002. augusztusi árvíz óta tett sürgős támogatási intézkedések társfinanszírozására. A határozat végrehajtásáról szóló megállapodást már másnap aláírta az Európai Bizottság és az érintett tagállam.

Figyelembe véve Németország szövetségi berendezkedését, az EUSZA-finanszírozás alkalmazása egyidejűleg felmenti az illetékesség alól a szövetségi és az érintett tartományi hatóságokat. Szászországban, a Szászországi Kancellária alatt működő rekonstrukciós csoport égisze alatt három különböző közigazgatási szint vett részt a Szolidaritási Alap megvalósításában. A pénzügyi támogatások különböző illetékességi szintek közötti megszervezésével és összehangolásával foglalkozó szolgálat küldetése alapvetően az alábbiakra terjedt ki:

- > a gyakorlati részletek szabályozása a szövetségi állam és az Európai Bizottság között,
- > az eljárási módozatok meghatározása,
- > a megvalósítással kapcsolatos problémák megoldása az illetékességgel rendelkező konkrét szervezeti egységek és a támogatások folyósításával megbízott szolgáltatók között.

A beavatkozás végrehajtása különböző illetékes minisztériumokra hárult. A feladatuk főleg a pénzügyi intézkedések technikai terveinek konkretizálása, az adminisztratív végrehajtás biztosítása és az EUSZA beavatkozásának ellenőrzése volt.

Egy, a szász kormány által kinevezett – a tartományi Szászországi Pénzügyminisztériumtól független – szervezet tanúsította a beavatkozás megfelelő végrehajtását, miután ellenőrizte, hogy a támogatások kedvezményezettjei és az azok folyósításával megbízott szervezetek valóban a megállapított céloknak megfelelően használták-e fel a segélyeket. A strukturális alapok kezelésében a különböző érintett szolgálatok által szerzett hosszú ta-

paszlatat lehetővé tette a vizsgálat nagyon hatékony módon történő elvégzését.

A Szászországnak az EUSZA keretében folyósított 265 millió euró 60%-át fordították védelmi intézkedésekre és az árvíz elleni küzdelem finanszírozására. Főleg a mentési műveletek finanszírozásáról volt szó. Az EUSZA a válság idején, valamint azt követően lehetővé tette a katasztrófa sújtotta lakosság kitelepítésével és ideiglenes elszállásolásával, illetve az ételmiszer-ellátással és egészségügyi szolgálattal kapcsolatos költségek fedezését. Végül, az EUSZA finanszírozta azokat az akciókat, amelyek közvetlen célja a víz által okozott károk semlegesítése volt: tisztítás, eltakarítás, a víz által elborított ártéri területek kitelepítése, valamint az elpusztított infrastruktúra első helyreállításához elengedhetetlenül szükséges teendők.

A Szászországnak biztosított európai pénzügyi támogatás fennmaradó mintegy 40%-át olyan azonnali intézkedésekre fordították, amelyek célja minden közvetlen veszély elhárítása, a teljesen elpusztított – közúti, folyami, szociális és egészségügyi – infrastruktúrák helyreállítása és a kulturális örökség védelme volt. Erre jó példák a drezdai Theaterplatz-on végzett mentési munkálatok, amelyek olyan nagy presztízsű épületekre is kiterjedtek, mint a Semperoper, a Zwinger és a Taschenberg-palota. 2002. augusztus 12-e után ez a csodálatos tér gyakorlatilag a Weißeritz vízének martaléka lett, amely egy pillanat alatt elöntötte azt.

A különféle védelmi intézkedések – néha a katasztrófával egy időben történő – rendkívül gyors végrehajtása, a tisztítás és a javítások (amelyek legnagyobb részét az EUSZA segítségével finanszírozták) lehetővé tették, hogy Szászország mérsékelje az áradás által okozott károkat. Az alapos és gyors tisztítás útját állta a betegségek megjelenésének. A gyorsaság azt is lehetővé tette, hogy a katasztrófa által leginkább sújtott térségek már néhány napon belül újra elérhetőek legyenek közúton és más módokon, ami különösen az Erzgebirge hegység lefelzárta – és az Elba mellékfolyói által leginkább behálózott – völgyeinek mélyén élők esetében volt sürgető. Emellett néhány hónap alatt el lehetett tüntetni a kulturális és műemléki épületeket ért károkat, amelyeket így nagyon hamar újból át tudtak adni a nyilvánosságnak.

Szászország kormánya célul tűzte ki, hogy 2004 vége előtt, a lehető leghamarabb felszámolja a 2002. augusztusi árvíz által okozott károkat. A helyreállítási munkák további célja a tartós rekonstrukció volt, azaz hogy újabb árvizek esetén a minimumra csökkentsék a károkat. Ennek érdekében módosították a regionális szabályozást, így például a szászországi vízügyi jogszabályokat. Ma, két évvel a 2002. augusztusi szörnyű események után kételkedés nélkül megállapítható, hogy sikerült elérni a célt. Figyelembe véve a károk mértékét, ilyen teljesítményt nem lehetett volna önállóan elérni. Az EUSZA által biztosított támogatás minden bizonnyal döntő szerepet játszott mind az anyagi lehetőségek, mind a helyreállítási munkák gyorsasága tekintetében. Elmondható, hogy főleg az EUSZA-finanszírozás egy éven belüli felhasználását előíró szabály tette lehetővé, hogy – Szászországban és másutt – a helyreállítási intézkedéseket gyorsan meg lehetett valósítani.